

บทความวิจัย (Research Article)

สัญญาระหว่างสมรส: ข้อจำกัดเกี่ยวกับช่วงเวลา ภายใต้ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญา ของประเทศไทย*

Postnuptial Agreement: Limitations of Time Period
under Contractual Matrimonial Regime of Thailand

วิมพัทธ์ ราชประดิษฐ์**

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Wimpat Rajpradit

Faculty of Law, Chulalongkorn University

วันที่รับบทความ 4 ตุลาคม 2567; วันที่แก้ไขบทความ 16 พฤศจิกายน 2567;

วันที่ตอบรับบทความ 17 พฤศจิกายน 2567

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "การพัฒนาหลักเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสภายใต้ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสในกฎหมายครอบครัวของประเทศไทย" โดยมีอาจารย์ ดร.วรุตม์ ทรงสุจริตกุล เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

** นิสิตระดับนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; อีเมลติดต่อ wimpat.r@chula.ac.th

บทคัดย่อ

โดยทั่วไป ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสย่อมเป็นไปตามกฎหมายครอบครัว หรือที่เรียกว่า “ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย” แต่คู่สมรสแต่ละคู่ย่อมมีข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันไปจนเป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินที่เกิดขึ้นจากระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายอาจไม่เหมาะสมกับคู่สมรสบางคู่ จึงต้องเปิดโอกาสให้คู่สมรสมีเสรีภาพในการทำสัญญาร่วมกันเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างกันได้ด้วย หรือที่เรียกว่า “ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญา” ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสมีกฎหมายเป็นบ่อเกิดลำดับแรกและสัญญาเป็นบ่อเกิดลำดับรอง ในระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของต่างประเทศทั้งสัญญาก่อนสมรส และสัญญาระหว่างสมรสต่างมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม แม้ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศไทยประกอบไปด้วยสัญญาก่อนสมรสและสัญญาระหว่างสมรสเช่นเดียวกัน แต่กลับมีเพียงสัญญาก่อนสมรสเท่านั้นที่มีเนื้อหาในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย เนื่องจากสัญญาระหว่างสมรสมีเนื้อหาในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่องซึ่งเกิดขึ้นข้อจำกัดเกี่ยวกับช่วงเวลาในการใช้เสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสัญญาระหว่างสมรสเพื่อขยายขอบเขตช่วงเวลาของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศไทย

คำสำคัญ: ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญา; สัญญาระหว่างสมรส; เสรีภาพในการทำสัญญา

Abstract

Generally, property relations between spouses are governed by family law called “Statutory Matrimonial Regime”. However, since each spouse has different facts, which may cause property relations arising from the legal marital property system to be inappropriate for some spouses. Therefore, spouses must be given the freedom to jointly enter into contracts to determine their property relations which is known called “Contractual Matrimonial Regime”. Property relations between spouses have the law as the primary origin and the contract as the secondary origin. Under the contractual matrimonial regime of foreign countries, both prenuptial agreements and postnuptial agreements share have the common objective of amending and changing the statutory matrimonial regime. However, even though the contractual matrimonial regime of Thailand consists of both prenuptial agreement and postnuptial agreement, only the prenuptial agreement contains the content to amend and change the statutory matrimonial regime. While the postnuptial agreement of Thailand contains the content to determine the property relations between spouses in specific matters, which ‘restricts’ the period during which spouses can exercise their freedom of contract, which creates a limitation on the period of time for spouses to exercise their freedom of contracts for amend and change the statutory matrimonial regime. Therefore, it is necessary to amend provisions related to the postnuptial agreement to extend the time period of Thailand's contractual matrimonial regime.

Keywords: Contractual Matrimonial Regime; Postnuptial Agreement; Freedom of Contract

1. บทนำ

หลักการสร้างความได้สัดส่วนในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสเป็นหลักการพื้นฐานสำหรับการสร้างระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาโดยอาศัยกลไกต่าง ๆ อันได้แก่เนื้อหาของสัญญา วิธีการทำสัญญา ผลผูกพันของสัญญา และช่วงเวลาในการทำสัญญา สำหรับกลไกที่มีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาระหว่างสมรสย่อมเป็นช่วงเวลาในการทำสัญญาเนื่องจากจำเป็นต้องพิจารณาว่าพึงจำกัดช่วงเวลาในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสหรือไม่อย่างไร (1) นอกจากนี้ในเชิงหลักการแล้ว ประเทศต่าง ๆ ได้นำกลไกเหล่านี้มาบังคับใช้ในระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาอย่างเป็นรูปธรรมเช่นกัน ในส่วนของประเทศในยุโรปต่างให้เสรีภาพแก่คู่สมรสในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างกันได้ทั้งก่อนและระหว่างสมรส แต่อาจมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันโดยอาศัยกลไกอื่น สัญญาระหว่างสมรสจึงมีเนื้อหาสำหรับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายเช่นเดียวกับสัญญาก่อนสมรส (2) ในขณะที่สัญญาระหว่างสมรสตามระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสของประเทศไทยกลับมิได้มีเนื้อหาเหมือนกับสัญญาระหว่างสมรสของประเทศในยุโรป แต่กลับเป็นเพียงสัญญาระหว่างคู่สมรสเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินเฉพาะเรื่องเท่านั้น (3) คู่สมรสจึงมิได้มีเสรีภาพอย่างบริบูรณ์ในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินในระหว่างสมรสอันเป็นข้อจำกัดเกี่ยวกับช่วงเวลาของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศไทย (4) ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัญญาระหว่างสมรสเพื่อขจัดข้อจำกัดดังกล่าวออกจากระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสของประเทศไทย (5)

2. ช่วงเวลาในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส: กลไกในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสเพื่อสร้างระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญา

จากหลักอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ปัจเจกบุคคลย่อมมีอิสระในการทำสัญญากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนเพื่อตอบสนองความจำเป็นและผลประโยชน์ของตนได้¹ การทำสัญญาดังกล่าวย่อมครอบคลุมตั้งแต่การตัดสินใจเข้าทำสัญญา การกำหนดเนื้อหาของสัญญา ตลอดจนการกำหนดวิธีการทำสัญญา แต่การใช้เสรีภาพยังต้องอยู่ภายใต้กรอบของศีลธรรมและขอบเขตทางกฎหมายของบุคคลอื่นซึ่งเรียกว่า “กรอบความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน”² ทั้งนี้ การกำหนดกรอบดังกล่าวย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้รัฐเข้ามาจำกัดการใช้เสรีภาพดังกล่าวเพื่อเป็นการรักษาประโยชน์ของส่วนรวมไว้³ ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าเนื่องจากประโยชน์ของปัจเจกบุคคลแต่ละคนอาจขัดต่อประโยชน์ความปลอดภัยและสันติสุขของสังคม⁴ การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวอาจปรากฏเป็นตัวอย่างเช่น การจำกัดคุณสมบัติของคู่สัญญาบางประเภท การกำหนดแบบในการทำสัญญาบางประเภท การคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้สุจริต และการคุ้มครองคู่สัญญาที่อ่อนแอกว่า⁵ ในบริบทของกฎหมายครอบครัว กรอบความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีมักปรากฏในรูปของการคุ้มครองคู่สมรสฝ่ายที่มีฐานะด้อยกว่าและการคุ้มครองประโยชน์ของบุตร⁶

¹ ศักดา ธนิตกุล, แนวคิด หลักกฎหมาย และคำพิพากษา กฎหมายกับธุรกิจ, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555), หน้า 12.

² ศนันท์กรณ (จำปี) โสติพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม สัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554), หน้า 26-27.

³ Katharine K. Baker, *Equality and Family Autonomy*, *Journal of Constitutional Law*, Volume 24 Issue 2 (April 2022), p. 460.

⁴ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะ นิติกรรมและหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 11.

⁵ ศนันท์กรณ (จำปี) โสติพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม สัญญา, หน้า 283-284.

⁶ Cristina González Beilfuss, *Agreements in European Family Law – The Findings, Theoretical Assessments and Proposals of the Commission on European*

ในมิติของเสรีภาพในการทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินของคู่สมรส “ทรัพย์สิน” เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและแสดงออกถึงความมั่งคั่งในสังคมมนุษย์ ในอดีต การเข้าถือเอาทรัพย์สินมาเป็นของตนย่อมตั้งอยู่บนฐานของการใช้กำลัง และเมื่อถือเอาทรัพย์สินได้แล้ว บุคคลอื่นก็อาจใช้กำลังเข้าเบียดบังและแก่งแย่งทรัพย์สินเพื่อนำมาเป็นของตน กติกาของสังคมจึงต้องมีการรับรองให้ทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสิทธิ⁷ เพื่อเปลี่ยนแปลงฐานของทรัพย์สินจาก “การใช้กำลัง” กลายเป็นเรื่องของ “การรับรองสิทธิ”⁸ จากการรับรองสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล คู่สมรสในฐานะปัจเจกบุคคลย่อมมีอิสระในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินได้⁹ โดยมีสัญญาเป็นกลไกในการสร้างความเคลื่อนไหวแห่งสิทธิ¹⁰ ด้วยเหตุนี้ ในฐานะที่คู่สมรสล้วนเป็นปัจเจกบุคคล การกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสจึงตั้งอยู่บนฐานของเสรีภาพในการทำสัญญาประกอบกับสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายเอกชน¹¹ คู่สมรสย่อมมีเสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อการริเริ่ม เปลี่ยนแปลง และระงับซึ่งสิทธิในทรัพย์สินได้ ตลอดจนการกำหนดกติกาสำหรับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินที่เหมาะสมระหว่างกัน¹² อย่างไรก็ตาม การใช้เสรีภาพดังกล่าวอย่างไม่จำกัดอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สมรส ความไม่มั่นคงของกองทรัพย์สินของครอบครัว การเสียสิทธิในทรัพย์สินของ

Family Law (CEFL), *European Review of Contract Law*, Volume 18 Issue 2 (2022), p. 160.

⁷ อานนท์ มาเมาะ, *กฎหมายทรัพย์สิน : ความรู้พื้นฐานทางความคิด หลักทั่วไปและบทเบ็ดเสร็จทั่วไป*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564), หน้า 31.

⁸ ศักดา ธนิตกุล, *แนวคิด หลักกฎหมาย และคำพิพากษา กฎหมายกับธุรกิจ*, หน้า 26.

⁹ ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, *ทฤษฎีสิทธิขั้นพื้นฐาน*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565), หน้า 274.

¹⁰ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, *คำอธิบายนิติกรรม สัญญา*, หน้า 36.

¹¹ ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, *ทฤษฎีสิทธิขั้นพื้นฐาน*, หน้า 259.

¹² Nina Dethloff, *Contracting in Family Law: A European Perspective in The Future of Family Property in Europe*, Edited by Katharina Boele-Woelki, Joanna K. Miles and Jens M. Scherpe, (Cambridge: Intersentia, 2011), p. 71.

บุคคลภายนอก¹³ ตลอดจนความไม่มั่นคงของระบบทรัพย์สินภายใต้ระบบเศรษฐกิจของประเทศ การปราศจากซึ่งกรอบการใช้เสรีภาพย่อมกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสซึ่งขัดต่อประโยชน์ความปลอดภัยและสันติสุขของสังคม¹⁴ กรอบดังกล่าวจึงมีฐานะเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยแล้ว ศีลธรรมอันดีของประชาชนอยู่ในตัวด้วย¹⁵

ด้วยเหตุที่การคุ้มครองเสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสและการประกันความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสต่างมีมุมมองที่แตกต่างกัน¹⁶ ในมุมมองหนึ่ง หากให้ความสำคัญกับเสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส คู่สมรสย่อมทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างกันได้อย่างไม่จำกัด¹⁷ โดยมีได้มีการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวแต่อย่างใด ย่อมเป็นการละเลยความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสซึ่งอาจก่อให้เกิดผลร้ายแก่สมาชิกในครอบครัวทั้งหมด¹⁸ ในอีกมุมมองหนึ่ง หากไม่มีบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้คู่สมรสทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสได้เลย คู่สมรสย่อมปราศจากเสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสโดยสิ้นเชิงเนื่องจากกฎหมายครอบครัวเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรม

¹³ Nigel Lowe, Marital Property Agreement in Family Law and Culture in Europe, Edited by Katharina Boele-Woelki, Nina Dethloff and Werner Gephart, (Cambridge: Intersentia, 2014), p. 14.

¹⁴ เสนีย์ ปราโมทย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 ภาค 1-2, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561), หน้า 94-95.

¹⁵ เสนีย์ ปราโมทย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ครอบครัวมฤตก พุทธศักราช 2508, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508), หน้า 81.

¹⁶ Dalling Samuel Jed, Regulating Prenuptial Agreements: Balancing Autonomy and Protection, (Master's Thesis, Faculty of Law, Durham University, 2013), p. 39.

¹⁷ เสนีย์ ปราโมทย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ครอบครัวมฤตก พุทธศักราช 2508, หน้า 79.

¹⁸ Ruth Lamont, Family Law, (Oxford: Oxford University Press, 2018), p. 17.

อันดีของประชาชน¹⁹ จึงมีความจำเป็นต้องสร้างความได้สัดส่วนของหลักการทั้งสองเข้าด้วยกันเพื่อจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรส

อนึ่ง การสร้างความได้สัดส่วนในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสต้องอาศัยกลไกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเริ่มต้นจากการพิจารณาเกี่ยวกับขอบเขตเนื้อหาของสัญญาว่าคู่สมรสอาจใช้เสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างกันในลักษณะใดได้บ้าง เพื่อแยกแยะความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินที่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ออกจากความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินที่ต้องสงวนไว้เพื่อความมั่นคงในสิทธิและหน้าที่ของคู่สมรสเมื่อกำหนดกรอบของเนื้อหาในการทำสัญญาได้แล้ว การสร้างความได้สัดส่วนก็ยังจำเป็นต้องอาศัยกลไกเกี่ยวกับช่วงเวลาในการใช้เสรีภาพดังกล่าวพึงอยู่ในช่วงเวลาใดนอกจากในมิติของเนื้อหาและช่วงเวลาแล้ว กลไกการสร้างความได้สัดส่วนที่จำเป็นยังปรากฏในรูปของวิธีการใช้เสรีภาพในการทำสัญญา และการกำหนดผลผูกพันของการใช้เสรีภาพดังกล่าวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องประกอบเข้าด้วยกัน ทั้งนี้ อาจสรุปเห็นเป็นภาพรวมของกลไกในการสร้างความได้สัดส่วนในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสได้ดังนี้

¹⁹ สอาด นาวิเจริญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, (2504), หน้า 133.

ภาพที่ 1 สรุปกลไกการสร้างความได้สัดส่วนในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญา
ของคู่สมรส

หากพิจารณาเจาะลึกลงไปเกี่ยวกับสัญญาระหว่างสมรส จำเป็นต้องลงรายละเอียดของกลไกเกี่ยวกับช่วงเวลาในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส โดยทั่วไป กติกาที่จะบังคับใช้ระหว่างบุคคลพึงมีขึ้นตั้งแต่ก่อนเริ่มต้นสถานะความเป็นคู่สมรสหรือเรียกว่า “สัญญาก่อนสมรส” ในช่วงเวลาดังกล่าว คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายยังมีได้อยู่ในสถานะของคู่สมรส คู่สัญญาในสัญญาก่อนสมรสย่อมมีอำนาจต่อรองซึ่งกันและกัน คล้ายกับการทำสัญญาอื่น อีกทั้งยังมีเวลาในการพิจารณาข้อดีข้อเสียของการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างกันในสัญญาก่อนสมรส²⁰ อย่างไรก็ตาม หลังจากการเปลี่ยนสถานะจากคนโสดมาเป็นคู่สมรสแล้ว การทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสก็ยังสามารถกระทำได้อยู่ แต่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคู่สมรสทั้งสองฝ่ายย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ คู่สมรสทั้งสองฝ่ายต่างมีหน้าที่ของคู่สมรสตามกฎหมายประกอบกับอยู่ภายใต้อิทธิพลของความรัก และความเสน่หาที่มีให้แก่กัน²¹ ด้วยเหตุนี้ เนื้อหาในสัญญาก่อนสมรสย่อมมีความน่าเชื่อถือว่ามาจากเจตนาที่แท้จริงของคู่

²⁰ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560), หน้า 230.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 235.

สมรสทั้งสองฝ่าย ในขณะที่การแสดงเจตนาของคู่สมรสเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างกัน ในระหว่างสมรสอาจมิได้มาจากเจตนาที่แท้จริงซึ่งกระทบต่อความน่าเชื่อถือของเนื้อหาในสัญญา เมื่อพิจารณาในแง่ของการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสแล้ว การจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสอย่างเด็ดขาดย่อมกระทำมิได้ ไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาใด²² เนื่องจากการจำกัดอย่างเด็ดขาดย่อมกระทบกระเทือนไปถึงสาระสำคัญของเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรส แต่ด้วยข้อเท็จจริงของคู่สมรสในระหว่างสมรสที่แตกต่างจากเวลาเริ่มต้นสถานะความเป็นคู่สมรส ย่อมเป็นเหตุผลเพียงพอในการเพิ่มระดับความเข้มข้นในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสในระหว่างสมรสให้มากกว่าในช่วงเริ่มต้นสถานะความเป็นคู่สมรส ทั้งนี้ การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสโดยที่อาจปรากฏในลักษณะต่าง ๆ อันได้แก่ การจำกัดการทำสัญญาระหว่างสมรสบางช่วงเวลา²³ และการให้ศาลเข้ามาตรวจสอบการทำสัญญาระหว่างสมรส²⁴

อนึ่ง ในประเด็นดังกล่าว ก็ปรากฏอีกแนวความคิดหนึ่งซึ่งเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาใด คู่สมรสต่างได้รับอิทธิพลจากความรักระหว่างกันเป็นปกติอยู่แล้ว ข้อเท็จจริงของคู่สมรสทั้งสองช่วงเวลาจึงมิได้มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด การจดทะเบียนสมรสเป็นแต่เพียงกระบวนการที่ทำให้ความรักนั้นได้รับการรับรองทางกฎหมายเท่านั้น นอกจากนี้ การใช้ชีวิตร่วมกันไปแล้วอาจเป็นเหตุที่ทำให้คู่สมรสตระหนักได้ว่าความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสไม่เหมาะสมกับคู่ของตนเอง จึงมีเจตนาร่วมกันในการทำสัญญา

²² Katharina Boele-Woelki and Maarit Jänterä-Jareborg, **Initial Results of the Work of the CEFL in the Field of Property Relations between Spouses in The Future of Family Property in Europe**, Edited by Katharina Boele-Woelki, Joanna K. Miles and Jens M. Scherpe, (Cambridge: Intersentia, 2011), p. 59.

²³ François Terré et Philippe Simler, **Régimes matrimoniaux et statut patrimonial des couples non mariés**, 9 ed. (Paris: Dalloz, 2024), p. 181.

²⁴ Christophe Blanchard, **Droit des régimes matrimoniaux**, 2 ed. (Paris: LexisNexis, 2023), p. 234.

ระหว่างสมรสเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสที่เหมาะสมขึ้น การจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาระหว่างสมรสย่อมไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป การทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส ไม่ว่าจะทำขึ้นในช่วงเวลาใด ก็พึงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์เดียวกัน²⁵ แนวความคิดแบบหลังนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญกับเสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสที่มีมากกว่าความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส

3. “สัญญาระหว่างสมรส” ภายใต้ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศในยุโรป: สัญญาระหว่างคู่สมรสเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย

ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศไทยได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่จากประเทศในยุโรป²⁶ การศึกษาสัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทยจึงตั้งบนฐานของหลักการของกฎหมายครอบครัวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสของ คณะกรรมาธิการกฎหมายครอบครัวยุโรป (Principles of European Family Law regarding Property Relations between Spouses of the Commission on European Family Law (หลักการ CEFL)) ประกอบกับระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของแต่ละประเทศอื่นได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี และประเทศอังกฤษ เมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าแก่นของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของต่างประเทศ จะพบว่าระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของต่างประเทศมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย โดยปราศจากการจำกัดในแง่ของช่วงเวลาในการทำสัญญา (2.1) อย่างไรก็ตาม สำหรับกลไกอื่นในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรส กลับจำเป็นต้องแยกพิจารณาตามระบบกฎหมายของแต่ละประเทศเนื่องจากมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันอย่างมี

²⁵ Anne Sanders, *Private Autonomy and Marital Property Agreements*, The International and Comparative Law Quarterly, Volume 59 Issue 3 (July 2010), p. 577.

²⁶ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557), หน้า 236.

นัยสำคัญ²⁷ กล่าวคือ ในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาามีเนื้อหาในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายในทุก ๆ ส่วน²⁸ ตั้งแต่หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจำแนกทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส การจัดการทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส ความรับผิดชอบหนี้สินของคู่สมรส ตลอดจนความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสภายหลังสิ้นสุดระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส ในขณะที่ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาภายใต้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ มีวัตถุประสงค์จำกัดไว้เฉพาะการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส ภายหลังการหย่าเป็นสำคัญ²⁹ ด้วยความแตกต่างของเนื้อหาของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาดังกล่าวย่อมส่งผลให้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีความแตกต่างกันด้วย (2.2)

2.1 หลักเกณฑ์ที่แต่ละประเทศมีร่วมกัน: การให้เสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายโดยไม่จำกัดช่วงเวลา

ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายอาจมีความไม่เหมาะสมกับคู่สมรสบางคู่เนื่องจากคู่สมรสแต่ละคู่ย่อมมีข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันออกไป³⁰ การกำหนดให้คู่สมรสมีเสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างกันได้ย่อม

²⁷ Anne Sanders, *Private Autonomy and Marital Property Agreements*, p. 574.

²⁸ Nigel Lowe, *Marital Property Agreement* in *Family Law and Culture in Europe*, Edited by Katharina Boele-Woelki, Nina Dethloff and Werner Gephart, p. 34.

²⁹ Katharina Boele-Woelki, *General Rights and Duties in the CEFL Principles on Property Relations between Spouses* in *Family Law and Culture in Europe*, Edited by Katharina Boele-Woelki, Nina Dethloff and Werner Gephart, (Cambridge: Intersentia, 2014), p. 11.

³⁰ Christophe Blanchard, *Droit des régimes matrimoniaux*, p. 229.

เป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง³¹ ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาทั้งประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายและระบบคอมมอนลอว์จำต้องรับรองเสรีภาพดังกล่าวไว้เป็นการทั่วไป ตามหลักการ CEFL คู่สมรสพึงมีเสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตั้งแต่ก่อนสมรสและในระหว่างสมรส³² โดยที่การทำสัญญาดังกล่าวปรากฏอยู่ในรูปของ “สัญญาก่อนสมรส” และ “สัญญาระหว่างสมรส” สัญญาทั้งสองประเภทจึงมีวัตถุประสงค์ในการเปิดโอกาสให้คู่สมรสแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายให้เหมาะสมแก่คู่ของตนได้ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของทั้งสองระบบกฎหมายต่างไม่มีการจำกัดช่วงเวลาในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส หลักเกณฑ์ที่แต่ละประเทศมีร่วมกันนี้ย่อมแสดงออกถึงแก่นสำคัญของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาในปัจจุบัน

2.2 หลักเกณฑ์ที่แต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน: การจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสโดยอาศัยกลไกเกี่ยวกับเนื้อหา วิธีการ และผลผูกพันของสัญญา

เมื่อเปรียบเทียบระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายและระบบคอมมอนลอว์แล้ว จะพบว่าการนำกลไกเกี่ยวกับเนื้อหาของสัญญา วิธีการทำและเปลี่ยนแปลงสัญญา และการกำหนดผลผูกพันของสัญญามาบังคับใช้แต่มีรายละเอียดที่แตกต่างกันค่อนข้างมากดังปรากฏตามตารางนี้

³¹ Jens M. Scherpe, Introduction in Marital Agreements and Private Autonomy in Comparative Perspective, Edited by Jens M. Scherpe, (Oregon: Hart Publishing, 2012), p. 1.

³² หลักการ CEFL, ข้อ 4:9-4:10.

ประเด็นเปรียบเทียบ/ ประเภทของระบบกฎหมาย			ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส ตามสัญญาของระบบประมวล กฎหมาย		ระบบทรัพย์สิน ระหว่างคู่สมรส ตามสัญญาของ ระบบคอมมอนลอว์	
			สัญญาก่อนสมรส	สัญญา ระหว่าง สมรส	สัญญา ก่อน สมรส	สัญญา ระหว่าง สมรส
เนื้อหา ของ สัญญา	หลักทั่วไป		กรอบความสงบเรียบร้อยและ ศีลธรรมอันดีของประชาชน+ เงื่อนไขอื่น		การกำหนด ความสัมพันธ์ทาง ทรัพย์สินระหว่างคู่ สมรสภายหลังการ หย่า	
	การแก้ไขระบบ ทรัพย์สินระหว่าง คู่สมรสตาม กฎหมาย		- การจำแนกประเภทของ ทรัพย์สิน - การกำหนดการจัดการทรัพย์สิน - การกำหนดหนี้สินของคู่สมรส - การกำหนดความสัมพันธ์ทาง ทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสภายหลัง สิ้นสุดระบบทรัพย์สินระหว่างคู่ สมรส			
	การเลือกระบบ ทรัพย์สิน ทางเลือก ระหว่าง คู่สมรส	มี	- การเลือกระบบทรัพย์สิน ทางเลือกระหว่างคู่สมรสตามที่ กฎหมายกำหนด - การแก้ไขระบบทรัพย์สิน ทางเลือกระหว่างคู่สมรส		ไม่มีการเลือกระบบ ทรัพย์สินระหว่างคู่ สมรส	
		ไม่มี	การแก้ไขระบบทรัพย์สินระหว่าง คู่สมรสตามกฎหมายให้สอดคล้อง กับระบบทรัพย์สินระหว่างคู่ สมรสที่ประสงค์ได้			

ประเด็นเปรียบเทียบ/ ประเภทของระบบกฎหมาย		ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส ตามสัญญาของระบบประมวล กฎหมาย		ระบบทรัพย์สิน ระหว่างคู่สมรส ตามสัญญาของ ระบบคอมมอนลอว์	
		สัญญาก่อนสมรส	สัญญา ระหว่าง สมรส	สัญญา ก่อน สมรส	สัญญา ระหว่าง สมรส
วิธีการทำและเปลี่ยนแปลง		- ทำสัญญาเป็น หนังสือ+จด ทะเบียนต่อนาย ทะเบียน - โดยทั่วไป มักให้ เปลี่ยนแปลงในรูป สัญญาระหว่าง สมรสได้ แต่บาง ประเทศกำหนด ห้ามการ เปลี่ยนแปลง สัญญาก่อนสมรส	โดยทั่วไป มี หลักเกณฑ์ เหมือน สัญญาก่อน สมรส แต่ ในบาง ประเทศ อาจต้องขอ ศาลในบาง กรณี	ทำเป็นหนังสือ+ ได้รับคำแนะนำทาง กฎหมาย+เปิดเผย ข้อมูลเกี่ยวกับ ทรัพย์สิน	
ผล ผูกพัน	คู่สมรส	มีผลผูกพันระหว่างคู่สมรสใน กรณีที่ทำถูกต้องตามหลักเกณฑ์		ความเป็นธรรมของ สัญญาภายใต้การ พิจารณาของศาล	
	บุคคลภายนอก	มีผลผูกพันต่อบุคคลภายนอกเมื่อ มีการประกาศอย่างเป็นทางการ หรือบุคคลภายนอกทราบถึง สัญญา			

เมื่อพิจารณาดูข้างต้นแล้ว จะพบว่าการเปรียบเทียบความแตกต่างของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาพึงแยกพิจารณาออกเป็นสองระดับ ในระดับแรก จำต้องพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของระบบประมวลกฎหมายกับระบบคอมมอนลอว์ซึ่งอาจจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

(1) เนื้อหาของสัญญา ประเทศในระบบประมวลกฎหมายเปิดโอกาสให้คู่สมรสสามารถทำสัญญากำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสได้ตั้งแต่เริ่มต้นสถานะการเป็นคู่สมรส³³ ซึ่งครอบคลุมทั้งการจำแนกประเภททรัพย์สินระหว่างคู่สมรส การกำหนดการจัดการทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส ความรับผิดชอบหนี้สินของคู่สมรส ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสภายหลังสิ้นสุดระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส ตลอดจนการเลือกระบบทรัพย์สินทางเลือกระหว่างคู่สมรส³⁴ แต่ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จำกัดขอบเขตเนื้อหาไว้เพียงแค่การกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสภายหลังการหย่าเท่านั้น³⁵ ขอบเขตของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของระบบประมวลกฎหมายจึงมีความกว้างมากกว่าระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของระบบคอมมอนลอว์

(2) วิธีการทำสัญญา ทั้งประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายและระบบคอมมอนลอว์ต่างให้ความสำคัญกับการทำสัญญาเป็นหนังสือ แต่ก็ปรากฏความแตกต่างในรายละเอียด อาทิ ระบบประมวลกฎหมายกำหนดการจดทะเบียน³⁶ ระบบคอมมอนลอว์

³³ Jens M. Scherpe, **Chapter 14 Contracting out of the Default Relationship Property Regime – Comparative Observation in Law and Policy in Modern Family Finance**, Edited by Nicola Peart, Jessica Palmer Margaret Briggs and Mark Henaghan, (Cambridge: Intersentia, 2017), p. 361.

³⁴ Nigel Lowe, **Marital Property Agreement** in Family Law and Culture in Europe, Edited by Katharina Boele-Woelki, Nina Dethloff and Werner Gephart, p. 34.

³⁵ Katharina Boele-Woelki, **General Rights and Duties in the CEFL Principles on Property Relations between Spouses** in Family Law and Culture in Europe, Edited by Katharina Boele-Woelki, Nina Dethloff and Werner Gephart, p. 11.

³⁶ หลักการ CEFL, ข้อ 4:11., French Civil Code (Current), Art. 1394 Para. 1., German Civil Code (Current), Art. 1410. and Japan Civil Code (Current), Art. 755.

กำหนดการได้รับคำแนะนำทางกฎหมาย³⁷ และหน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส³⁸

(3) ผลผูกพันของสัญญา การพิจารณาผลผูกพันของสัญญาของระบบกฎหมายทั้งสองระบบมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก กล่าวคือ ประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายมิได้กำหนดผลผูกพันระหว่างคู่สมรสไว้เป็นการเฉพาะแต่มีการกำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะสำหรับผลผูกพันของสัญญาที่มีต่อบุคคลภายนอกโดยอาศัยการประกาศอย่างเป็นทางการและการทราบถึงสัญญาของบุคคลภายนอกเป็นสำคัญ³⁹ ในทางกลับกัน ระบบคอมมอนลอว์กลับให้อำนาจศาลในการพิจารณาความผูกพันของสัญญาดังกล่าวโดยอาศัย “ความเป็นธรรม” ในสัญญาเป็นเกณฑ์⁴⁰ บทบาทของศาลในการแทรกแซงความผูกพันของสัญญาดังกล่าวจึงมีความแตกต่างกัน

ในระดับที่สอง การเปรียบเทียบระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย กฎหมายครอบครัวของแต่ละประเทศต่างมีจุดร่วมกันเกี่ยวกับขอบเขตเนื้อหาของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญา กล่าวคือ สัญญาดังกล่าวมีขึ้นเพื่อแก้ไขระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายซึ่งมีขอบเขตตั้งแต่เริ่มสถานะความเป็นคู่สมรสจนกระทั่งภายหลังสิ้นสุดระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีประเด็นที่พึงเปรียบเทียบดังนี้

³⁷ Walter Pintens, **Marital Agreements and Private Autonomy in France and Belgium** in *Marital Agreements and Private Autonomy in Comparative Perspective*, Edited by Jens M. Scherpe, (Oregon: Hart Publishing, 2012), p. 99.

³⁸ Dalling Samuel Jed, **Regulating Prenuptial Agreements: Balancing Autonomy and Protection**, (Master's Thesis, Faculty of Law, Durham University, 2013), p. 106.

³⁹ หลักการ CEFL, ข้อ 4:14., French Civil Code (Current), Art. 1394 Para. 3. and German Civil Code (Current), Art. 1412 (1).

⁴⁰ Walter Pintens, **Marital Agreements and Private Autonomy in France and Belgium** in *Marital Agreements and Private Autonomy in Comparative Perspective*, Edited by Jens M. Scherpe, p. 104-105.

(1) กรอบความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของเนื้อหาของสัญญา ทั้งสัญญาก่อนสมรสและสัญญาระหว่างสมรสต่างจะต้องอยู่ภายใต้กรอบความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่รูปแบบของการบัญญัติกรอบดังกล่าวอาจมีความแตกต่างกัน บางประเทศอาจกำหนดไว้เป็นการเฉพาะในกฎหมายครอบครัว⁴¹ แต่บางประเทศอาจต้องกลับไปใช้หลักกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับนิติกรรมสัญญา⁴² นอกจากนี้ บางประเทศอาจมีการกำหนดเงื่อนไขอื่นซึ่งส่งผลให้กรอบความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างเช่น การห้ามมิให้คู่สมรสทำสัญญาเพื่อแก้ไขเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่พื้นฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินของคู่สมรส⁴³ การห้ามมิให้คู่สมรสทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร⁴⁴ การห้ามกำหนดเกี่ยวกับสิทธิในการรับมรดก⁴⁵ การห้ามมิให้คู่สมรสนำระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสที่ยกเลิกไปแล้วหรือระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสของประเทศอื่นมาใช้บังคับ⁴⁶ เป็นต้น

(2) ระบบทรัพย์สินทางเลือกระหว่างคู่สมรส กฎหมายครอบครัวของบางประเทศอาจกำหนดระบบทรัพย์สินทางเลือกระหว่างคู่สมรสไว้เพื่อเป็นการง่ายแก่คู่สมรสในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างกันเนื่องจากการกำหนดสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างเช่น กฎหมายครอบครัวของประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสแบบสินบริคณห์ทั่วไป⁴⁷ ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสแบบแบ่งปันผลประโยชน์ภายหลังสิ้นสุดระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส⁴⁸ ระบบทรัพย์สิน

⁴¹ French Civil Code (Current), Art. 1387.

⁴² Aurelia Colombi Ciacchi, Chantal Mak and Zeeshan Mansoor, **Case 7: Nuptial Agreements in Immoral Contracts in Europe**, Edited by Aurelia Colombi Ciacchi, Chantal Mak and Zeeshan Mansoor, (Cambridge: Intersentia, 2014), p. 421.

⁴³ French Civil Code (Current), Art. 1388.

⁴⁴ French Civil Code (Current), Art. 1388.

⁴⁵ French Civil Code (Current), Art. 1389.

⁴⁶ German Civil Code (Current), Art. 1409.

⁴⁷ French Civil Code (Current), Art. 1526.

⁴⁸ French Civil Code (Current), Art. 1569.

ระหว่างคู่สมรสแบบแยกทรัพย์สิน⁴⁹ เป็นระบบทรัพย์สินทางเลือกระหว่างคู่สมรส ในขณะที่กฎหมายครอบครัวของประเทศเยอรมนีกำหนดให้ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสแบบสินบริภคณ์ทั่วไป⁵⁰ และระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสแบบแยกทรัพย์สิน⁵¹ เป็นระบบทรัพย์สินทางเลือกระหว่างคู่สมรส ทั้งนี้ การเลือกระบบทรัพย์สินทางเลือกระหว่างคู่สมรสอาจทำได้ทั้งสัญญาก่อนสมรสและสัญญาระหว่างสมรส

(3) วิธีการทำและเปลี่ยนแปลงสัญญา โดยหลักแล้ว คู่สมรสพึงมีเสรีภาพในการทำสัญญาดังกล่าวทั้งก่อนและระหว่างสมรส โดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน⁵² แต่กฎหมายครอบครัวมักกำหนดวิธีการพิเศษสำหรับการทำสัญญาระหว่างสมรสไว้แตกต่างจากวิธีการทำสัญญาก่อนสมรส อาทิ การให้อำนาจศาลในการควบคุมเปลี่ยนแปลงสัญญาในกรณีสำคัญบางประการ⁵³ เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า

(4) ผลผูกพันของสัญญาที่มีต่อบุคคลภายนอก กฎหมายครอบครัวของประเทศต่าง ๆ ได้กำหนดไปในทิศทางเดียวกันในการพิจารณาผลผูกพันที่มีต่อบุคคลภายนอก กล่าวคือ จำเป็นต้องพิจารณาการประกาศอย่างเป็นทางการหรือการทราบถึงสัญญาของบุคคลภายนอก⁵⁴ จุติร่วมกันในส่วนนี้จึงถือเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานที่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองบุคคลภายนอก

2.3 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่อง

แม้ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศในระบบประมวลกฎหมายจะมีวัตถุประสงค์จำกัดเฉพาะการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย แต่ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสของกฎหมายไทยกลับครอบคลุมไปถึงการทำสัญญาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่องด้วย

⁴⁹ French Civil Code (Current), Art. 1536.

⁵⁰ German Civil Code (Current), Art. 1415.

⁵¹ German Civil Code (Current), Art. 1414.

⁵² หลักการ CEFL, ข้อ 4:11.

⁵³ Christophe Blanchard, *Droit des régimes matrimoniaux*, p. 236.

⁵⁴ หลักการ CEFL, ข้อ 4:14.

จึงจำเป็นต้องพิจารณาว่าประเทศในระบบประมวลกฎหมายมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในประเด็นดังกล่าวไว้อย่างไร ภายใต้มุมมองที่แตกต่างกันระหว่างการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว จึงส่งผลไปถึงหลักเกณฑ์ในการทำสัญญาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่องที่แตกต่างกันโดยที่แบ่งออกเป็นสามแนวทางอันได้แก่

(1) การทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างกันได้อย่างเสรี หลักเกณฑ์นี้ให้ความสำคัญกับสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลมากกว่าความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว ดังนั้น แม้จะมีการจดทะเบียนสมรสเกิดขึ้นแล้ว คู่สมรสก็ยังคงอำนาจในการจัดการทรัพย์สินของตนเพื่อเปลี่ยนแปลงสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวกับคู่สมรสอีกฝ่ายได้ ทั้งนี้ หลักการนี้มีได้ปรากฏอยู่ในหมวดของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส แต่กลับปรากฏในส่วนหนึ่งของผลของการสมรสตามมาตรา 177 ของ Swiss Civil Code (1907)⁵⁵ หลักการดังกล่าวได้ถูกบังคับใช้เรื่อยมาซึ่งมีการเพิ่มเติมไปถึงการทำสัญญาระหว่างคู่สมรสกับบุคคลภายนอกด้วยดังปรากฏในมาตรา 168 ของ Swiss Civil Code (Current)⁵⁶ บทบัญญัติดังกล่าวมีความสำคัญต่อการศึกษาสัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทยเพราะมีส่วนหนึ่งของการร่างบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญญาก่อนสมรสของประเทศไทย⁵⁷

(2) ข้อห้ามในการทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างกันประกอบกับข้อยกเว้นบางประการ หลักเกณฑ์นี้ค่อนข้างให้ความสำคัญกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัว โดยทั่วไป คู่สมรสจึงไม่อาจทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างกันได้ เว้นแต่เป็นการทำสัญญาที่เข้าข้อยกเว้นตามกฎหมาย ทั้งนี้ หลักการนี้มีได้ปรากฏอยู่ในหมวดของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส แต่กลับปรากฏเป็นบทบัญญัติในหมวดของสัญญาซื้อขาย

⁵⁵ *Married persons shall have power to enter into acts with each other.*

⁵⁶ *Each spouse may enter into transactions with the other or with third parties unless the law provides otherwise.*

⁵⁷ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี*, หน้า 236.

ตามมาตรา 1595 ของ French Civil Code (1804)⁵⁸ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวได้ถูกยกเลิกตั้งแต่ ค.ศ. 1985⁵⁹ คู่สมรสในประเทศฝรั่งเศสจึงมีสิทธิทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่องได้โดยเสรีจวบจนปัจจุบัน⁶⁰

(3) การทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างกันได้ภายใต้ข้อจำกัดเกี่ยวกับการบอกล้าง หลักเกณฑ์นี้เป็นความพยายามให้เกิดความเป็นกลางระหว่างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครอบครัวกับสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล จึงกำหนดให้คู่สมรสอาจทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างกันได้ แต่ก็ให้สิทธิในการเพิกถอนในภายหลังเพื่อเปิดโอกาสให้คู่สมรสพิจารณาถึงผลผูกพันทางกฎหมายอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ หลักเกณฑ์ดังกล่าวมิได้ปรากฏอยู่ในหมวดของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส แต่กลับปรากฏในส่วนของผลของการสมรสตามมาตรา 792 ของ Japan Civil Code (1896)⁶¹ และมาตรา 754 ของ Japan Civil Code (1947) อีกทั้งยังคงบังคับใช้ต่อมาจนถึงปัจจุบัน บทบัญญัติของ

⁵⁸ « *Le contrat de vente ne peut avoir lieu entre époux que dans les trois cas suivants :*

1° Celui où l'un des deux époux cède des biens à l'autre, séparé judiciairement d'avec lui, en paiement de ses droits ;

2° Celui où la cession que le mari fait à sa femme, même non séparée, a une cause légitime, telle que le remploi de ses immeubles aliénés, ou de deniers à elle appartenant, si ces immeubles ou deniers ne tombent pas en communauté ;

3° Celui où la femme cède des biens à son mari en paiement d'une somme qu'elle lui aurait promise en dot, et lorsqu'il y a exclusion de communauté ;
Sauf, dans ces trois cas, les droits des héritiers des parties contractantes, s'il y a avantage indirect. »

⁵⁹ *Loi n° 85-1372 du 23 décembre 1985 relative à l'égalité des époux dans les régimes matrimoniaux et des parents dans la gestion des biens des enfants mineurs, article 35.*

⁶⁰ François Terré et Philippe Simler, **Régimes matrimoniaux et statut patrimonial des couples non mariés**, p. 6.

⁶¹ *A contract made between husband and wife may be cancelled at any time during the marriage by either party, but without prejudice to the rights of third persons.*

กฎหมายครอบครัวญี่ปุ่นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาสัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทยเนื่องจากเป็นต้นแบบของสัญญาระหว่างสมรสในระบบกฎหมายครอบครัวของประเทศไทย⁶²

3. “สัญญาระหว่างสมรส” ภายใต้ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศไทย: สัญญาระหว่างคู่สมรสเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่อง

ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมครั้งแรกในประเทศไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในพ.ศ. 2478 (ป.พ.พ. (2478)) ซึ่งแยกออกเป็นสัญญาก่อนสมรสและสัญญาระหว่างสมรส ป.พ.พ. (2478) จึงเป็นการวางรากฐานสำคัญของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญา (3.1) อย่างไรก็ตามขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสได้ถูกจำกัดไว้เฉพาะสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินดังปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในปี พ.ศ. 2519 (ป.พ.พ. (2519)) หลักเกณฑ์ของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาตาม ป.พ.พ. (2519) ได้ถูกบังคับใช้เรื่อยมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (3.2) แม้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในปี พ.ศ. 2567 แต่ก็มีได้กระทบต่อสาระสำคัญของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจสรุปวิวัฒนาการของสัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทยได้ดังนี้

⁶² คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี, หน้า 236.

มาตรา 1469 ของป.พ.พ. (ปัจจุบัน) สัญญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินใดที่คู่สมรสได้ทำไว้ต่อกันในระหว่างเป็นคู่สมรสกันนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกล้างเสียในเวลาใดที่เป็นคู่สมรสกันอยู่หรือภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ขาดจากการเป็นคู่สมรสกันก็ได้ แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

มาตรา 792 ของประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่น (1896) (ต้นแบบของสัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทย) - ให้คู่สมรสทำสัญญาระหว่างกันได้โดยมีสิทธิบอกล้างในเวลาใดที่เป็นคู่สมรสกันอยู่ - สิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต	มาตรา 1469 ของป.พ.พ. (2478) ขยายสิทธิการบอกล้างภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ขาดจากการเป็นคู่สมรส	มาตรา 1469 ของป.พ.พ. (2519) จำกัดไว้เฉพาะสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สิน	มาตรา 1465 ของป.พ.พ. (ปัจจุบัน) + คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3714/2548 ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับสัญญาก่อนสมรส แต่มีขึ้นเพื่อคุ้มครองคู่สมรสที่ทำสัญญาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่องกับคู่สมรสอีกฝ่าย โดยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความเสนหาหรือเหตุอื่นใดอันทำให้ตนต้องเสียประโยชน์
--	---	---	--

ภาพที่ 2 สรุปวิวัฒนาการของสัญญาระหว่างสมรสตามระบบกฎหมายไทย

3.1 เนื้อหาของ “สัญญาระหว่างสมรส” ตาม ป.พ.พ. (2478): สัญญาทุกประเภทที่คู่สมรสทำขึ้นในระหว่างสมรส

ในประเด็นเกี่ยวกับเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสดังกล่าว จำต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำสัญญาระหว่างคู่สมรสในช่วงเวลาที่เป็นคู่สมรสกัน ตามกฎหมายลักษณะผัวเมีย คู่สมรสเปรียบเสมือนเป็นคนเดียวกัน การทำสัญญาเกี่ยวกับสินเดิมระหว่างกันจึงไม่อาจกระทำได้ หากมีการหย่าเกิดขึ้น จึงต้องคืนทรัพย์สินเหล่านั้นให้แก่เจ้าของเดิม⁶³ ในการร่าง ป.พ.พ. (2478) ได้มีการนำหลักกฎหมายของต่างประเทศมาพิจารณาซึ่งพบว่า หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำสัญญาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่องของประเทศต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ดังตัวอย่างเช่น ประเทศฝรั่งเศสมีการกำหนดห้ามคู่สมรสทำสัญญาซื้อขายระหว่างกันตามมาตรา 1595 ของ French Civil

⁶³ พระยาพิจารณาปฤชามาตย์, คำอธิบายลักษณะผัวเมีย, (พระนคร: โรงพิมพ์พิศาลบรรณินดี, 2461), หน้า 72.

Code (1804)⁶⁴ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์อนุญาตให้คู่สมรสทำสัญญาระหว่างกันได้อย่างเสรี ตามมาตรา 177 ของ Swiss Civil Code (1907) ประเทศญี่ปุ่นอนุญาตให้คู่สมรสทำสัญญา ระหว่างกันได้ แต่ให้สิทธิในการเพิกถอนได้ตามมาตรา 792 ของ Japan Civil Code (1896)⁶⁵ ในท้ายที่สุด คณะกรรมการร่าง ป.พ.พ. (2478) ได้เลือกหลักเกณฑ์การทำสัญญา ของญี่ปุ่นมาเป็นต้นแบบหลักเกณฑ์ของสัญญาระหว่างสมรส การพิจารณาขอบเขตเนื้อหา ของสัญญาระหว่างสมรสจึงต้องศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรา 792 ของ Japan Civil Code (1896)

สัญญาระหว่างสมรสตามมาตรา 1461 ของ ป.พ.พ. (2478) มิได้จำกัดเฉพาะ สัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินเช่นกัน แต่กลับอยู่ในหมวดทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา จึงเกิดเป็น ประเด็นปัญหาว่าสัญญาระหว่างสมรสตาม ป.พ.พ. (2478) มีความหมายครอบคลุมเฉพาะ สัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือไม่ อย่างไร หากพิจารณาว่ามาตรา 1461 ของ ป.พ.พ. (2478) อยู่ในหมวดของทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ก็แสดงให้เห็นว่ากฎหมายมุ่งประสงค์ให้สัญญา ดังกล่าวจำกัดเฉพาะสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สิน แต่ไม่รวมถึงสัญญาอื่น⁶⁶ เช่น สัญญาเกี่ยวกับ ทรัพย์สินตามมาตรา 1500 (7) ของ ป.พ.พ. (2478) เนื่องจากเป็นสัญญาเกี่ยวกับ ความประพัต⁶⁷ และการให้สิทธิบอกล้างจะทำให้ฝ่ายที่ทำพันธบัตรมีสิทธิบอกล้างได้ทุก เมื่อเพื่อทำผิดได้อย่างอิสระ⁶⁸ นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงสัญญาระหว่างคู่สมรสตามมาตรา 792 ของ Japan Civil Code (1896) ก็จะพบว่าบทบัญญัติดังกล่าวมิได้จำกัดเฉพาะ ทรัพย์สินและอยู่ในหมวดผลของการสมรส หากผู้ร่างประสงค์ให้สัญญาระหว่างสมรส

⁶⁴ บทบัญญัติดังกล่าวถูกยกเลิกตั้งแต่ ค.ศ. 1985.

⁶⁵ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี*, หน้า 236.

⁶⁶ เสนีย์ ปราโมทย์, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ครอบครัวมฤตก พุทธศักราช 2508*, หน้า 89-90.

⁶⁷ มานิต มานะทัต, *โน้ตแนะนำและสัมมนาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ครอบครัว* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2517), หน้า 54.

⁶⁸ เสนีย์ ปราโมทย์, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ครอบครัวมฤตก พุทธศักราช 2508*, หน้า 199.

ครอบคลุมถึงสัญญาอื่นด้วยก็พึงบรรจบบัญญัติดังกล่าวไว้ในส่วนอื่น อย่างไรก็ตาม หากตีความจำกัดเฉพาะทรัพย์สินก็จะขัดกับตัวอักษรที่ปรากฏในบทบัญญัติของกฎหมาย⁶⁹ จึงปรากฏแนวคำพิพากษาที่กำหนดให้สัญญาระหว่างสมรสครอบคลุมถึงสัญญาอื่น ๆ ด้วย⁷⁰ ในทางปฏิบัติ จะพบว่าเป็นสัญญาที่ค้นพบเป็นส่วนมาก⁷¹

อนึ่ง หากพิจารณาเจาะลึกลงไปในส่วนของสัญญาระหว่างสมรสที่เกี่ยวกับทรัพย์สินแล้ว การพิจารณาขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสยังต้องคำนึงถึงบทบัญญัติเฉพาะในแต่ละเรื่องด้วย กล่าวคือ ในกรณีที่บทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะว่าต้องทำเป็นสัญญาก่อนสมรส ก็ไม่สามารถทำเป็นสัญญาระหว่างสมรสได้ ดังตัวอย่างเช่น การจัดการสินบริภัณฑ์ตามมาตรา 1468 มาตรา 1469 และมาตรา 1473 วรรคแรกของ ป.พ.พ. (2478) อย่างไรก็ตาม กลับปรากฏปัญหาการบังคับใช้บทบัญญัติเกี่ยวกับการแยกสินส่วนตัวออกจากสินบริภัณฑ์ตามมาตรา 1486 ของ ป.พ.พ. (2478) ซึ่งใช้คำว่า “เมื่อได้แยกทรัพย์สินไว้เป็นสินส่วนตัวโดยความตกลง” โดยมีได้กำหนดว่าเป็นสัญญาก่อนสมรส แต่บทบัญญัติดังกล่าวใช้รองรับสินส่วนตัวตามมาตรา 1464 (1) ของ ป.พ.พ. (2478) ซึ่งต้องทำเป็นสัญญาก่อนสมรส จึงควรจำกัดการแยกสินส่วนตัวไว้ตามมาตรา 1486 ของ

⁶⁹ โชค จารุจินดา, **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ครอบครัว**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516), หน้า 99.

⁷⁰ ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1246/2509 ศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยว่าสัญญาระหว่างสมรสจำกัดเฉพาะสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น จึงไม่ครอบคลุมถึงข้อตกลงเกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร แต่ศาลฎีกากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์โดยวินิจฉัยให้สัญญาระหว่างสมรสครอบคลุมสัญญาอื่น ๆ ด้วย เนื่องจากมิได้มีบทบัญญัติระบุไว้เฉพาะเจาะจงว่าต้องเป็นสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินเหมือนกับกรณีสัญญาก่อนสมรสดังปรากฏใน ศรี มลิลลา, **คำบรรยายวิชาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ครอบครัว**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516), หน้า 44.

⁷¹ รายงานการประชุมคณะกรรมการของสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ... ครั้งที่ 1/2519 วันที่ 16 สิงหาคม 2519, หน้า 28.

ป.พ.พ. (2478) เฉพาะการทำสัญญาก่อนสมรสเท่านั้น⁷² แต่กลับปรากฏแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตีความให้ครอบคลุมถึงสัญญาระหว่างสมรสด้วย⁷³

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติที่กำหนดขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรส ประกอบแนวทางการตีความและการใช้บังคับกฎหมายตามคำพิพากษาของศาลแล้วจะพบว่า สัญญาระหว่างสมรสตาม ป.พ.พ. (2478) มีขอบเขตที่ค่อนข้างกว้างขวางกว่าสัญญาก่อนสมรส อีกทั้งยังมีข้อถกเถียงจำนวนมากซึ่งอาจเป็นที่ยุติตามคำพิพากษาศาลฎีกาบ้างแล้ว แต่ก็ยังไม่เป็นที่ยุติในวงวิชาการ สัญญาระหว่างสมรสในช่วงเวลานี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่กว้างกว่าการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่อง

3.2 การปรับปรุงเนื้อหา “สัญญาระหว่างสมรส” ตาม ป.พ.พ. (2519-ปัจจุบัน): การจำกัดเนื้อหาให้ครอบคลุมเฉพาะการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่อง

ป.พ.พ. (2519) ได้จำกัดให้สัญญาระหว่างสมรสต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเท่านั้นซึ่งบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบัน สัญญาระหว่างสมรสจึงมีขอบเขตครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินในฐานะที่เป็นคู่สมรสซึ่งอาจเกี่ยวพันกับทรัพย์สินได้ทุกประเภท⁷⁴ โดยทั่วไป สัญญาระหว่างสมรสมีเนื้อหาในลักษณะของการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินเฉพาะเรื่อง ดังตัวอย่างเช่น สัญญาให้โดยเสนหา⁷⁵ สัญญาประนีประนอมยอมความเกี่ยวกับทรัพย์สิน⁷⁶ สัญญาจำกัดหรือสละสิทธิ

⁷² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 801/2474 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 114/2488 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 635/2490 และมานิต มานะทัต, โฉดณะนำและสัมมนาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว, หน้า 29.

⁷³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 890/2517 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1720/2518 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1274/2521 และไพโรจน์ กัมพูสิริ, รวมบทความ กฎหมายลักษณะครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559), หน้า 353.

⁷⁴ ซาติชาย อัครวิบูลย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), หน้า 328.

⁷⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3714/2548 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 818/2546 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 337/2530.

⁷⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1274/2521 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 674/2543.

ในทรัพย์สิน⁷⁷ สัญญาแบ่งแยกสินสมรส⁷⁸ สัญญากู้ยืมเงิน สัญญาซื้อขาย เป็นต้น⁷⁹ แต่ด้วยความกว้างขวางของคำว่า “สัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สิน” ตามมาตรา 1469 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) อาจทำให้เกิดการตีความขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสให้ครอบคลุมสัญญาอื่นด้วย จึงเกิดเป็นประเด็นปัญหาว่าสัญญาระหว่างสมรสพึงครอบคลุมถึงสัญญาอื่นใดอีกหรือไม่ อย่างไร การตอบคำถามนี้จำเป็นต้องพิจารณาไปพร้อมกับขอบเขตเนื้อหาของสัญญาก่อนสมรสเนื่องจากอยู่ภายใต้ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ อาจเริ่มต้นจากการพิจารณาสัญญาระหว่างสมรสที่เปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายที่มีการกำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะไว้แล้ว (1) ในส่วนถัดมาก็ต้องพิจารณาสัญญาระหว่างสมรสที่เปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายในส่วนอื่น (2) และส่วนสุดท้าย ในกรณีที่สัญญาระหว่างสมรสกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสภายหลังการหย่า (3)

(1) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายในส่วนที่มีหลักเกณฑ์เฉพาะให้ทำเป็นสัญญาก่อนสมรส

ภายใต้ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงการจัดการสินสมรสจำเป็นต้องทำเป็นสัญญาก่อนสมรสตามมาตรา 1476/1 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) การทำสัญญาระหว่างสมรสเพื่อเปลี่ยนแปลงส่วนดังกล่าวย่อมมีผลเป็นโมฆะตามมาตรา 150 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน)⁸⁰ เนื่องจากขัดต่อกฎหมายโดยชัดแจ้ง อย่างไรก็ตาม กลับปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งตีความให้สัญญาระหว่างสมรสครอบคลุมไปถึงการให้

⁷⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 319/2530 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4358/2531.

⁷⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 890/2517 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2001/2511 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 812/2533 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 79/2529.

⁷⁹ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 9, หน้า 235.

⁸⁰ ขาดิชา อัครวิบูลย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 4, หน้า 197.

ความยินยอมเกี่ยวกับการจัดการสินสมรสเป็นการทั่วไปด้วย⁸¹ การให้ความยินยอมในลักษณะนี้มีความแตกต่างจากการทำนิติกรรมเฉพาะเรื่องเนื่องจากแม้การให้ความยินยอมดังกล่าวจะได้เป็นการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การจัดการสินสมรสโดยตรง แต่กลับส่งผลให้คู่สมรสอีกฝ่ายอาจจัดการสินสมรสได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสฝ่ายที่ให้ความยินยอมเป็นการทั่วไปอีก จึงเปรียบเสมือนการแก้ไขเปลี่ยนแปลงการจัดการสินสมรสโดยอ้อมซึ่งพึงกำหนดในสัญญาก่อนสมรสตามมาตรา 1476/1 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) ด้วยเหตุนี้ การให้ความยินยอมในลักษณะดังกล่าวจึงหมิ่นเหม่ต่อการขัดกฎหมายโดยชัดแจ้งเช่นกัน

(2) การแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย ส่วนอื่น

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติเกี่ยวกับระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตาม ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) แล้ว จะพบว่านอกจากการกำหนดให้การเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การจัดการสินสมรสต้องกระทำเป็นสัญญาก่อนสมรสแล้ว ก็ไม่ปรากฏบทบัญญัติเฉพาะอื่นที่กำหนดให้การเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายกระทำเป็นสัญญาแบบใดอีก ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดเป็นประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการทำสัญญาระหว่างสมรสเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายส่วนอื่น นอกจากการจัดการสินสมรส อาทิ การเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การจำแนกประเภททรัพย์สินระหว่างคู่สมรส การเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์การจัดการสินส่วนตัว ในการตอบประเด็นปัญหานี้ อาจแยกออกเป็นสองแนวทางดังนี้

(1) สัญญาระหว่างสมรสไม่ครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายส่วนอื่นด้วย แนวทางนี้ปรากฏตามความเห็นของ

⁸¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2236/2562 “...ใบสมัครสมาชิกของพลโท บ. มีข้อความยินยอมของผู้ร้องสอดที่ 1 มีข้อความระบุว่า ผู้ร้องสอดที่ 1 ยินยอมให้พลโท บ. ทำนิติกรรมจัดการสินสมรสของตนและพลโท บ. กับจำเลยได้ทุกกรณีนับแต่วันสมัครสมาชิกและถือว่าคำยินยอมในเอกสารนี้เป็นคำยินยอมของผู้ร้องสอดที่ 1 ในการทำนิติกรรมทุกฉบับกับจำเลยจึงมีลักษณะเป็นสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินที่พลโท บ. และผู้ร้องสอดที่ 1 ได้ทำไว้ต่อกันในระหว่างสมรสอันเป็นสัญญาระหว่างสมรสตาม ป.พ.พ. มาตรา 1469...”

คณะกรรมการกฤษฎีกาในการร่าง ป.พ.พ. (2533) ซึ่งพิจารณาบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำกัดขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรส คณะกรรมการกฤษฎีกาได้ให้ความเห็นว่า “...มาตรา 1465 ก็บัญญัติไว้แจ้งชัดว่าระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 1470 ถึงมาตรา 1493 เว้นแต่จะมีสัญญาก่อนสมรสกำหนดไว้เท่านั้น การเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินหลังจากการสมรสแล้วโดยมิได้ทำสัญญาก่อนสมรสไว้ต่อกันนั้น ระบบกฎหมายไทยในปัจจุบันไม่ยอมให้กระทำ...”⁸² ความเห็นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม้จะมีได้มีการกำหนดให้การเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายส่วนอื่นต้องกระทำเป็นสัญญาก่อนสมรส แต่สัญญาระหว่างสมรสก็ไม่ครอบคลุมถึงส่วนดังกล่าวโดยอาศัยมาตรา 1465 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) นอกจากนี้ มาตรา 1469 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) มีรากฐานความคิดมาจาก Art. 792 Japan Civil Code (1896)⁸³ ⁸⁴ ซึ่งมีได้ปรากฏอยู่ในหมวดของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสและมิได้จำกัดสัญญาดังกล่าวให้ครอบคลุมเฉพาะสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินแต่อย่างใด อีกทั้งระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสของประเทศญี่ปุ่นก็จำกัดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายไว้เฉพาะการทำสัญญาก่อนสมรสเท่านั้นดังปรากฏตาม Art. 755 Japan Civil Code (Current)⁸⁵ การตีความให้สัญญาระหว่างสมรสครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายย่อมไม่สอดคล้องกับกรอบของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาและระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสของญี่ปุ่นซึ่งเป็นต้นร่างของบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทย

⁸² รายงานผลการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การปรับปรุงกฎหมายครอบครัว (ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ...) พุทธศักราช 2528, หน้า 209.

⁸³ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี*, หน้า 236.

⁸⁴ บทบัญญัตินี้มีเนื้อความเดียวกับ Art. 754 Japan Civil Code (Current).

⁸⁵ Satoshi Minamikata, *Family and Succession Law in Japan*, 3 ed. (Netherlands: Wokters Kluwer, 2020), p. 183.

(2) สัญญาระหว่างสมรสครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายส่วนอื่นด้วย แนวทางนี้สอดคล้องกับการเสนอมตรา 1475 ทวิ ของร่าง ป.พ.พ. (2533)⁸⁶ ซึ่งกำหนดขอบเขตเนื้อหาของสัญญาก่อนสมรสเพิ่มเติมเพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสไปในเวลาเดียวกันเนื่องจากการเพิ่มบทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ร่างเห็นว่ามีจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตเนื้อหาของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาไว้เพื่อให้เกิดความแน่นอนชัดเจนของขอบเขตเนื้อหาของสัญญาก่อนสมรสและสัญญาระหว่างสมรส ประกอบกับการให้เหตุผลนี้อยู่บนพื้นฐานของหลักการตีความที่ว่า “ในกรณีที่อาจตีความไปได้สองแนวทาง พึงตีความแนวทางที่ให้กฎหมายมีผลใช้บังคับ”⁸⁷ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมาตรา 1465 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) กับมาตรา 1476/1 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) จะพบว่า มาตรา 1465 เปรียบเสมือนเป็นบทบัญญัติทั่วไปของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสทั้งหมด ในขณะที่มาตรา 1476/1 เป็นบทบัญญัติเฉพาะเพียงบทบัญญัติเดียวที่กำหนดขอบเขตเนื้อหาของการทำสัญญาก่อนสมรส ดังนั้น หากตีความตามแนวทางแรกที่สามารถบังคับใช้มาตรา 1465 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) ได้อยู่แล้วโดยไม่จำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะใด ๆ ไว้ก็ย่อมส่งผลให้มาตรา 1476/1 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) ไม่มีความจำเป็นที่ต้องบัญญัติขึ้นและไม่สามารถบังคับใช้ได้ นอกจากนี้ มาตรา 1469 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) ก็บัญญัติขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสไว้เพียงแค่ว่ากว้าง ๆ เท่านั้น การตีความตามแนวทางนี้จึงมิได้เกินเลยไปกว่าตัวอักษรตามบทบัญญัตินี้

อนึ่ง แม้ประเด็นปัญหาดังกล่าวอาจตีความไปได้สองแนวทางข้างต้น แต่ด้วยเหตุผลในเชิงที่มาของกฎหมายประกอบกับแนวทางการตีความของศาลแล้ว

⁸⁶ มาตรา 1475 ทวิ วรรคแรกของร่าง ป.พ.พ. (2533) ซึ่งเสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา บัญญัติว่า

“การตกลงเปลี่ยนแปลงประเภททรัพย์สินจากสินส่วนตัวเป็นสินสมรสหรือจากสินสมรสเป็นสินส่วนตัวให้ผิดแผกแตกต่างไปจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1471 มาตรา 1472 หรือมาตรา 1474 สามิกริยาจะทำได้แต่โดยสัญญาก่อนสมรส”

⁸⁷ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 20 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557), หน้า 183.

ก็พึงยึดถือแนวทางแรกเป็นหลัก เนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสจึงไม่ครอบคลุมถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย สัญญาระหว่างสมรสมีเนื้อหาที่แตกต่างจากสัญญาก่อนสมรสเนื่องจากสัญญาระหว่างสมรสมิได้ถูกออกแบบมาเพื่อให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายเหมือนในกรณีของสัญญาก่อนสมรส แต่สัญญาระหว่างสมรสกลับมีขอบเขตเนื้อหาในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินเฉพาะเรื่องเท่านั้นโดยให้สิทธิแก่คู่สมรสในบอกล้างสัญญาเหล่านั้นเพื่อคุ้มครองคู่สมรสที่ทำสัญญากับคู่สมรสอีกฝ่ายโดยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความเสน่หาหรือเหตุอื่นใดอันทำให้ตนต้องเสียประโยชน์⁸⁸

(3) การกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินภายหลังการหย่า

คู่สมรสสามารถทำข้อตกลงแบ่งทรัพย์สินระหว่างกันได้สำหรับการหย่ากัน โดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย⁸⁹ แม้ข้อตกลงนี้มิได้เป็นความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสในขณะที่เป็นคู่สมรสกัน แต่ก็ เป็นความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการเป็นคู่สมรสและทำขึ้นในระหว่างสมรส จึงเกิดเป็นประเด็นว่าข้อตกลงดังกล่าวมีสถานะเป็นสัญญาระหว่างสมรสหรือไม่ อย่างไร แนวทางการตอบคำถามดังกล่าวอาจแบ่งออกเป็นสองส่วนดังต่อไปนี้

(1) ข้อตกลงแบ่งทรัพย์สินระหว่างกันมิใช่สัญญาระหว่างสมรส แนวทางนี้อยู่บนฐานคิดที่ว่าข้อตกลงเรื่องการหย่าและข้อตกลงการแบ่งทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเป็นข้อตกลงที่แบ่งแยกจากกันมิได้ ข้อตกลงการแบ่งทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสจึงเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือสัญญาหย่าและมีได้เป็นสัญญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาอย่างเดี่ยวโดยตรง⁹⁰ แนวทางนี้เป็นการตีความจำกัดขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสไม่ให้

⁸⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3714/2548.

⁸⁹ ไพบรจันท์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 9, หน้า 301.

⁹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3666/2535 “...ข้อตกลงเรื่องการหย่าและแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาเป็นข้อตกลงที่แบ่งแยกจากกันมิได้ จึงมิได้เป็นสัญญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

เกินเลยไปยังหมวดอื่นของบรรพ 5 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) ซึ่งสอดคล้องกับการตีความขอบเขตเนื้อหาของสัญญาก่อนสมรส⁹¹ ทั้งยังสร้างความมั่นคงให้กับหนังสือสัญญาหย่าและความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสภายหลังการหย่า

(2) ข้อตกลงแบ่งทรัพย์สินระหว่างกันเป็นสัญญาระหว่างสมรส แม้ข้อตกลงนี้เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือสัญญาหย่า แต่ตราบไต่ที่ยังไม่มีการจดทะเบียนหย่า สถานะความเป็นคู่สมรสย่อมยังคงดำรงอยู่ จึงจำเป็นต้องให้สิทธิในการบอกล้างตามหลักเกณฑ์ของสัญญาระหว่างสมรส⁹² ทั้งนี้ หากเห็นว่าคู่สมรสอาจทำข้อตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินขึ้นภายใต้อิทธิพลของความเสนาหาหรือเหตุอื่นใดอันทำให้ตนต้องเสียประโยชน์ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสัญญาระหว่างสมรส ก็จำเป็นต้องมีการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของคู่สมรสได้ อย่างไรก็ตาม ในการหย่าโดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย ข้อตกลงเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินภายหลังการหย่าย่อมเป็นปัจจัยที่สำคัญ

อย่างเดียวโดยตรง อันจะมีผลทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสิทธิที่จะบอกล้างได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1469...”

⁹¹ ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 18 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2553), หน้า 191.

⁹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2039/2544 “บันทึกข้อตกลงตามรายงานประจำวันเกี่ยวกับคดีเอกสารหมาย จ.5 แม้จะมีข้อตกลงว่าโจทก์และจำเลยตกลงหย่ากัน แต่ตราบไต่ที่ยังไม่ไปจดทะเบียนหย่าก็ต้องถือว่าโจทก์จำเลยยังเป็นสามีภริยากัน เมื่อมีข้อตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินด้วย จึงเป็นสัญญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้ทำไว้ต่อกันในระหว่างเป็นสามีภริยากัน ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกล้างเสียในเวลาใดที่เป็นสามีภริยากันอยู่หรือภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ขาดจากการเป็นสามีภริยากันก็ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1469...”

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5974/2538 “...โจทก์จำเลยเป็นสามีภริยาโดยจดทะเบียนสมรส แม้จะตกลงหย่าขาดกันตามประเพณีศาสนาอิสลามและทำสัญญาแบ่งผลประโยชน์และทรัพย์สินโดยมีเงื่อนไขระบุไว้ด้วยว่าจำเลยยินยอมผูกพันตามสัญญาตลอดไป และจะไม่ยกเลิกสัญญานี้ แต่เมื่อโจทก์จำเลยยังมีได้จดทะเบียนหย่า ก็ต้องถือว่าโจทก์จำเลยยังเป็นสามีภริยากันตามกฎหมาย สัญญาแบ่งผลประโยชน์และทรัพย์สินดังกล่าวจึงเป็นสัญญาระหว่างสมรสที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่สามีภริยาได้ทำไว้ต่อกันในระหว่างเป็นสามีภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1469”

อย่างยิ่งในการแสดงเจตนาของคู่สมรสทั้งสองฝ่าย หากไม่มีข้อตกลงการแบ่งทรัพย์สินในลักษณะดังกล่าว คู่สมรสอาจไม่ยินยอมที่จะหย่ากันก็ได้ ดังนั้น หากตีความให้ข้อตกลงดังกล่าวเป็นสัญญาระหว่างสมรส และคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้สิทธิบอกล้างได้ภายใน 1 ปี นับแต่วันจดทะเบียนหย่า กรณีนี้ย่อมบั่นทอนการแสดงเจตนาของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายและกระทบต่อความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสภายหลังการหย่ากันแล้วอย่างมีนัยสำคัญ

ด้วยเหตุที่สองแนวทางมีเหตุผลสนับสนุนด้วยกันทั้งคู่ประกอบกับมีคำพิพากษาของศาลฎีกาวินิจฉัยตามทั้งสองแนวทาง จึงเป็นประเด็นที่ยังมิได้ข้อยุติ

4. ข้อจำกัดเกี่ยวกับช่วงเวลาของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญา: ปัญหาความไม่ได้สัดส่วนในจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรส

ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสของประเทศไทยประกอบไปด้วยสัญญาก่อนสมรสและสัญญาระหว่างสมรสซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้เสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างกัน แต่กลับพบปัญหาเกี่ยวกับความไม่ได้สัดส่วนในการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวเนื่องมาจากขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสซึ่งก่อให้เกิดการจำกัดช่วงเวลาในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสในระหว่างสมรส ในการพิจารณาประเด็นปัญหานี้จำเป็นต้องคำนึงถึงวิวัฒนาการของสัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทย สัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทยได้นำมาบังคับใช้ครั้งแรกตาม ป.พ.พ. (2478) โดยได้รับอิทธิพลมาจากมาตรา 792 ของประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่น (1896)⁹³ ซึ่ง อนุญาตให้คู่สมรสทำสัญญาระหว่างกันได้ แต่ให้สิทธิเพิกถอน บทบัญญัติของประเทศญี่ปุ่นนี้มิได้ปรากฏอยู่ในหมวดของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสและมิได้จำกัดสัญญาดังกล่าวให้ครอบคลุมเฉพาะสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินแต่อย่างใด⁹⁴ อย่างไรก็ตาม สัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทยก็มีการดัดแปลง

⁹³ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, *บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี*, หน้า 236.

⁹⁴ Satoshi Minamikata, *Family and Succession Law in Japan*, p. 183.

ให้มีความแตกต่างโดยการจำกัดให้ครอบคลุมเฉพาะสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสซึ่งทำให้ขอบเขตของสัญญาระหว่างสมรสครอบคลุมเฉพาะสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่อง

แม้มีการแก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง แต่สัญญาระหว่างสมรสก็ยังคงมีลักษณะเป็นสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่อง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ “คุ้มครองสิทธิของคู่สมรสโดยทั่วไปที่ได้ทำสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินไว้ในระหว่างสมรส โดยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความเล่ห์เหลี่ยมหรือเหตุอื่นใดอันทำให้ตนต้องเสียประโยชน์ มิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบหรือถูกข่มเหงโดยไม่เป็นธรรมและเป็นการป้องกันมิให้ครอบครัวต้องร้าวฉานแตกแยกกัน”⁹⁵ อีกทั้งยังสอดคล้องกับความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาในการร่าง พ.พ.พ. (2533) ซึ่งพิจารณาบทบัญญัติเกี่ยวกับการจำกัดขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสที่ว่า “...มาตรา 1465 ก็บัญญัติไว้แจ้งชัดว่าระบบทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 1470 ถึงมาตรา 1493 เว้นแต่จะมีสัญญาก่อนสมรสกำหนดไว้เท่านั้น การเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินหลังจากการสมรสแล้วโดยมิได้ทำสัญญาก่อนสมรสไว้ต่อกันนั้น ระบบกฎหมายไทยในปัจจุบันไม่ยอมให้กระทำได้...”⁹⁶

ความเห็นดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แม้จะมีได้มีการกำหนดให้การเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายส่วนอื่นต้องกระทำเป็นสัญญาก่อนสมรส แต่สัญญาระหว่างสมรสก็ไม่ครอบคลุมถึงส่วนดังกล่าวโดยอาศัยมาตรา 1465 ของ พ.พ.พ. (ปัจจุบัน)

ด้วยเหตุนี้ การเปรียบเทียบสัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทยกับต่างประเทศ จึงให้ความสำคัญกับสัญญาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่องเท่านั้น ในต่างประเทศ การทำสัญญาลักษณะดังกล่าว ปรากฏหลักเกณฑ์ในสามลักษณะ อันได้แก่

⁹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8739/2551 และ 5974/2538.

⁹⁶ รายงานผลการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การปรับปรุงกฎหมายครอบครัว (ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ...) พุทธศักราช 2528, หน้า 209.

(1) การห้ามทำสัญญาระหว่างกัน ดังปรากฏตามมาตรา 1595 ของ French Civil Code (1804)⁹⁷

(2) การเปิดโอกาสให้ทำสัญญาระหว่างกันได้อย่างเสรีดังปรากฏตามมาตรา 177 ของ Swiss Civil Code (1907)⁹⁸

(3) การเปิดโอกาสให้ทำสัญญาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส เฉพาะเรื่องได้ภายใต้เงื่อนไขการเพิกถอนดังปรากฏตามมาตรา 792 ของ Japan Civil Code (1896)⁹⁹

จากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำสัญญาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่องทั้งสามประเภท ในปัจจุบัน ประเทศส่วนใหญ่ได้ให้อิสระในการทำสัญญาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสเฉพาะเรื่องได้อย่างเต็มที่ตามแนวทางที่ (2) เพื่อเพิ่มการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคลให้มากยิ่งขึ้น การมีอยู่ของสิทธิในการเพิกถอนสัญญาระหว่างสมรสตามกฎหมายครอบครัวของประเทศไทยจึงสวนทางกับกฎหมายต่างประเทศ นอกจากนี้ ด้วยเหตุที่สัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างจากสัญญาก่อนสมรสของประเทศไทยและสัญญาระหว่างสมรสของต่างประเทศยังทำให้เกิดเป็นปัญหาเกี่ยวกับความไม่แน่นอนของขอบเขตเนื้อหาของสัญญาระหว่างสมรสอีกด้วย

ด้วยเหตุที่สัญญาระหว่างสมรสมีได้มีลักษณะเหมือนกับสัญญาก่อนสมรส การใช้เสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายจึงจำกัดเฉพาะการทำสัญญาก่อนสมรสเท่านั้น ในระหว่างสมรส คู่สมรสย่อมปราศจากเสรีภาพในการกำหนดกติกาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสโดยสิ้นเชิงตามหลักการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรส คู่สมรสพึงมีเสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินได้ตั้งแต่ก่อนและในขณะสมรสซึ่งหมาย

⁹⁷ บทบัญญัติดังกล่าวได้รับการยกเลิกตั้งแต่ค.ศ. 1985.

⁹⁸ บทบัญญัติดังกล่าวได้รับการแก้ไขแต่ยังคงหลักการเดียวกันมาจนถึงปัจจุบันดังปรากฏตามมาตรา 168 ของ Swiss Civil Code (Current)

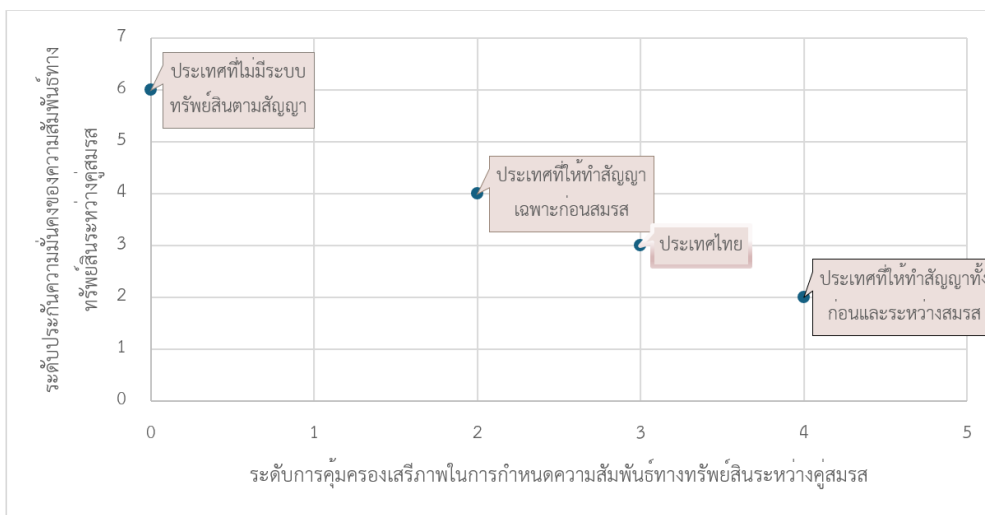
⁹⁹ บทบัญญัติดังกล่าวได้รับการเปลี่ยนเลขของบทบัญญัติแต่ยังคงหลักการเดียวกันดังปรากฏตามมาตรา 754 ของ Japan Civil Code (1947)

รวมทั้งการทำสัญญาระหว่างคู่สมรสและการทำสัญญากับบุคคลภายนอก¹⁰⁰ แม้เสรีภาพดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้โดยอาศัยเหตุของช่วงเวลาในการทำสัญญา แต่กลไกดังกล่าวพึงเป็นการจำกัดเสรีภาพเพียงบางส่วนเท่านั้น อาทิ การจำกัดการทำสัญญาระหว่างสมรสบางช่วงเวลา¹⁰¹ และการให้ศาลเข้ามาตรวจสอบการทำสัญญาระหว่างสมรส¹⁰² การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวโดยสิ้นเชิงย่อมแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสจนเกิดความไม่ได้สัดส่วนในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสซึ่งปรากฏให้เห็นดังภาพด้านล่างนี้

¹⁰⁰ Katharina Boele-Woelki and Maarit Jänterä-Jareborg, **Initial Results of the Work of the CEFL in the Field of Property Relations between Spouses in The Future of Family Property in Europe**, Edited by Katharina Boele-Woelki, Joanna K. Miles and Jens M. Scherpe, p. 59.

¹⁰¹ François Terré et Philippe Simler, **Régimes matrimoniaux et statut patrimonial des couples non mariés**, p. 181.

¹⁰² Christophe Blanchard, **Droit des régimes matrimoniaux**, p. 234.

ภาพที่ 3 การเปรียบเทียบระดับการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสในมิติของ
ช่วงเวลาระหว่างระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศไทยกับของ
ต่างประเทศ

จากภาพข้างต้น จะพบว่า ประเทศที่ไม่มีระบบทรัพย์สินตามสัญญา ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสย่อมเป็นไปตามระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมายโดยที่คู่สมรสไม่มีเสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่ของตนได้ ระดับการประกันความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสย่อมอยู่ในระดับที่สูงสุด แต่ย่อมปราศจากการคุ้มครองเสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส ส่วนประเทศที่กำหนดให้มีเฉพาะการทำสัญญาก่อนสมรสย่อมมีระดับการประกันความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสที่ลดลง แต่ก็มีการคุ้มครองเสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากคู่สมรสมีเสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่ของตนได้โดยที่ยังจำกัดอยู่ในช่วงเวลาก่อนการสมรสเท่านั้น และในท้ายที่สุด ประเทศที่กำหนดให้มีการทำสัญญาก่อนสมรสและสัญญาระหว่างสมรส ระดับการประกันความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสย่อมต่ำที่สุด แต่ย่อมมีการคุ้มครองเสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสในระดับที่สูงสุดเนื่องจากคู่สมรสมี

เสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่ของตนได้ทั้งก่อนและระหว่างสมรส

ในส่วนของประเทศไทย สัญญาระหว่างสมรสมิได้มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามกฎหมาย แต่มีเพียงการเปิดโอกาสให้ทำข้อตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินในสัญญาหย่าซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส จึงส่งผลให้คู่สมรสมีข้อจำกัดเกี่ยวกับช่วงเวลาในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างกันค่อนข้างสูง ระดับการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศไทยจึงอยู่ในระดับใกล้เคียงกับประเทศที่ให้ทำสัญญาเฉพาะก่อนสมรส ข้อจำกัดนี้ค่อนข้างมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากไม่สอดคล้องกับระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสสัญญาของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายส่วนใหญ่ จึงเป็นความจำเป็นต้องพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาระหว่างสมรสเพื่อให้เสรีภาพในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินมีความบริบูรณ์มากยิ่งขึ้น

5. สรุปและข้อเสนอแนะ

ระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาดังอยู่บนแนวคิดในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสซึ่งต้องคำนึงถึงแนวคิดย่อยทั้งหมดสองประการอันได้แก่ เสรีภาพในการกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส และความมั่นคงในความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส แนวคิดย่อยทั้งสองประการต่างมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน การสร้างระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาจึงใช้กลไกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการสร้างความได้สัดส่วนของแนวคิดดังกล่าวเพื่อตอบสนองอัตลักษณ์ของครอบครัว ในส่วนระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศไทย บ.พ.พ. (ปัจจุบัน) ได้คำนึงถึงแนวคิดทั้งสองอย่างได้สัดส่วนในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังพบถึงปัญหาเกี่ยวกับการจำกัดช่วงเวลาในการทำสัญญาเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสโดยสิ้นเชิงซึ่งไม่สอดคล้องกับระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของต่างประเทศ ทั้งยังแสดงออกถึงความไม่ได้สัดส่วนในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรส

จากเหตุผลข้างต้น จึงเห็นควรปรับปรุงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาระหว่างสมรสให้สอดคล้องกับสัญญาก่อนสมรสเพื่อขยายขอบเขตช่วงเวลาของระบบทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสตามสัญญาของประเทศไทยซึ่งจำเป็นต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

(1) การยกเลิกความในมาตรา 1469 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) ซึ่งบัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาระหว่างสมรสในปัจจุบันเพื่อจัดหลักการเดิมของสัญญาระหว่างสมรสของประเทศไทย

(2) การเพิ่มเติม “สัญญาระหว่างสมรส” เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของมาตรา 1465 ถึงมาตรา 1467 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อลักษณะของสัญญาระหว่างสมรส การเพิ่มเติมดังกล่าวย่อมส่งผลให้สัญญาระหว่างสมรสมีขอบเขตของเนื้อหาเช่นเดียวกันสัญญาก่อนสมรสซึ่งเป็นการเพิ่มเติมช่วงเวลาในการใช้เสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สมรสเพื่อกำหนดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสให้บริบูรณ์

(3) การยกเลิกมาตรา 1476/1 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) เนื่องจากวรรคแรกของบทบัญญัตินี้เป็นการจำกัดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสไว้เฉพาะสัญญาก่อนสมรส จึงจำเป็นต้องยกเลิกบทบัญญัตินี้ดังกล่าวเพิ่มเปิดโอกาสให้คู่สมรสทำสัญญาระหว่างสมรสเพื่อแก้ไขหลักเกณฑ์ดังกล่าวด้วย ในขณะที่วรรคสองของบทบัญญัตินี้เป็นการกำหนดผลของการแก้ไขเปลี่ยนแปลงการจัดการทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสไว้เพียงบางส่วนซึ่งไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใด เนื่องจากอาศัยการตีความตามมาตรา 1465 ของ ป.พ.พ. (ปัจจุบัน) ได้อยู่แล้ว

รายการอ้างอิง

- จิต เศรษฐบุตร, **หลักกฎหมายแพ่งลักษณะ นิติกรรมและหนี้**, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522).
- คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, **บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557)
- ชาติชาย อัครวิบูลย์, **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว**, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552)
- โชค จารุจินดา, **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516)
- ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, **ทฤษฎีสถิตขั้นพื้นฐาน**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2565).
- ประสพสุข บุญเดช, **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว**, พิมพ์ครั้งที่ 18 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2553).
- พระยาพิจารณาปฤษฎาคมัตย์, **คำอธิบายลักษณะผัวเมีย**, (พระนคร: โรงพิมพ์พิศาลบรรณนิต, 2461).
- ไพโรจน์ กัมพูสิริ, **รวมบทความ กฎหมายลักษณะครอบครัว**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2559).
- มานิต มานะทัต, **โน้ตแนะนำและสัมมนาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2517)
- ศนันท์กรณ์ (จำปี) โสทธิพันธุ์, **คำอธิบายนิติกรรม สัญญา**, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2554).
- ศรี มลิลลา, **คำบรรยายวิชาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516).
- ศักดา ธนิตกุล, **แนวคิด หลักกฎหมาย และคำพิพากษา กฎหมายกับธุรกิจ**, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2555).

- สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 20 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557).
- สอาด นาวิเจริญ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, (2504).
- เสนีย์ ปราโมทย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 ภาค 1-2, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2561).
- เสนีย์ ปราโมทย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ครอบครัวมฤตก พุทธศักราช 2508, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508).
- อานนท์ มาเม้า, กฎหมายทรัพย์สิน : ความรู้พื้นฐานทางความคิด หลักทั่วไป และบทเบ็ดเสร็จทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2564).
- Anne Sanders, **Private Autonomy and Marital Property Agreements**, The International and Comparative Law Quarterly, Volume 59 Issue 3 (July 2010).
- Aurelia Colombi Ciacchi, Chantal Mak and Zeeshan Mansoor, **Case 7: Nuptial Agreements in Immoral Contracts in Europe**, Edited by Aurelia Colombi Ciacchi, Chantal Mak and Zeeshan Mansoor, (Cambridge: Intersentia, 2014).
- Christophe Blanchard, **Droit des régimes matrimoniaux**, 2 ed. (Paris: LexisNexis, 2023).
- Cristina González Beilfuss, **Agreements in European Family Law – The Findings, Theoretical Assessments and Proposals of the Commission on European Family Law (CEFL)**, European Review of Contract Law, Volume 18 Issue 2 (2022).
- Dalling Samuel Jed, **Regulating Prenuptial Agreements: Balancing Autonomy and Protection**, (Master's Thesis, Faculty of Law, Durham University, 2013).

- François Terré et Philippe Simler, **Régimes matrimoniaux et statut patrimonial des couples non mariés**, 9 ed. (Paris: Dalloz, 2024).

- Jens M. Scherpe, **Chapter 14 Contracting out of the Default Relationship Property Regime – Comparative Observations in Law and Policy in Modern Family Finance**, Edited by Nicola Peart, Jessica Palmer Margaret Briggs and Mark Henaghan, (Cambridge: Intersentia, 2017).

- Jens M. Scherpe, **Introduction in Marital Agreements and Private Autonomy in Comparative Perspective**, Edited by Jens M. Scherpe, (Oregon: Hart Publishing, 2012).

- Katharina Boele-Woelki, **General Rights and Duties in the CEFL Principles on Property Relations between Spouses in Family Law and Culture in Europe**, Edited by Katharina Boele-Woelki, Nina Dethloff and Werner Gephart, (Cambridge: Intersentia, 2014).

- Katharina Boele-Woelki and Maarit Jänterä-Jareborg, **Initial Results of the Work of the CEFL in the Field of Property Relations between Spouses in The Future of Family Property in Europe**, Edited by Katharina Boele-Woelki, Joanna K. Miles and Jens M. Scherpe, (Cambridge: Intersentia, 2011).

- Katharine K. Baker, **Equality and Family Autonomy**, *Journal of Constitutional Law*, Volume 24 Issue 2 (April 2022).

- Nigel Lowe, **Marital Property Agreement in Family Law and Culture in Europe**, Edited by Katharina Boele-Woelki, Nina Dethloff and Werner Gephart, (Cambridge: Intersentia, 2014).

- Nina Dethloff, **Contracting in Family Law: A European Perspective in The Future of Family Property in Europe**, Edited by Katharina Boele-Woelki, Joanna K. Miles and Jens M. Scherpe, (Cambridge: Intersentia, 2011).

- Ruth Lamont, **Family Law**, (Oxford: Oxford University Press, 2018).

- Satoshi Minamikata, **Family and Succession Law in Japan**, 3 ed. (Netherlands: Wokters Kluwer, 2020).

- Walter Pintens, **Marital Agreements and Private Autonomy in France and Belgium in Marital Agreements and Private Autonomy in Comparative Perspective**, Edited by Jens M. Scherpe, (Oregon: Hart Publishing, 2012).